

Delavska PRAVICA

GLASILO KRŠČANSKEGA DELOVNEGA LJUDSTVA

Veliki čas

Živimo prav sedaj v časih, ko kujejo novo obliko družabnega človeškega življenja. Zunaj naših meja pojejo svojo pesem strojne puške, topovi grmijo in trosijo smrt na bojiščih in v zaledju. brenčanje letal v zraku se sliši vse drugače kot v mirnem času. Kakšen bo konec, ko bodo utihnile vse te strašne sile, nihče ne ve. Za eno stran smo gotovi, in sicer to, da bo ta račun gotovo bolj točno zaključen kot pa je bil leta 1918., katerega posledica je ponovna vojna vibra.

Mi smo, hvala Bogu, vsaj zaenkrat obvarovani pred tem požarom, kaj pa prinese bodočnost, sicer ne vemo, vendar gojimo upanje, da se bo ta obračun zaključil tudi drugod brez našega direktnega sodelovanja in udeležbe. Toda to je samo upanje. Prav gotovo moramo biti pripravljeni na vse, tudi na dogodke, ki bodo eventualno nastopili proti naši volji. Zato pa moramo motriti dogodke s hladnokrvnostjo in mirnostjo, da si ob prenapetosti in kaki nervozni nepremišljenosti ne škodujemo sami, bodisi v zunanem ali pa tudi notranjem življenju.

Poleg zunanjih dogodkov pa doživljamo velike čase tudi v notranjem državnem življenju. S sporazumom med Srbi in Hrvati se je začelo v naši domovini novo življenje. Sporazum je pretrgal z vso preteklostjo nezdravega notranjega življenja. Dvajsetletna borba Hrvatov za popolno enakopravnost je doživela svoj končni cilj in tako smo vsi Slovenci, Hrvati in Srbi postali res enakovredni državljani, sicer vsak gospodar v svoji lastni hiši, kljub temu pa vsi sinovi ene države.

Hrvati si pridno urejajo svojo lastno banovino. Vse kaže, da so bili Hrvati za ta čas notranje dobro pripravljeni, ker sedaj prednjačijo, in so prav za prav dober zgled vsem ostalim narodnim skupinam v državi.

Važen je ta čas za nas Slovence. Sedaj, ko se polagajo temelji novi ureditvi države in posameznim pokrajinam, bomo pokazali Slovenci, koliko smo bili zreli za ta čas in koliko je v nas prave žive tvornosti za končno ureditev naše ožje domovine. Zato bo moralo marsikaj odpasti, kar se nam je pred časom zdelo veliko in važno. Novi čas zahteva od nas najširše širokogrudnosti v korist vsega slovenskega naroda. In to moramo imeti predvsem pred očmi. Skupnost vseh Slovencev, korist naroda kot celote, njegov lastni napredek tako v kulturnem, socialnem in gospodarskem oziru nam mora biti sedaj najvišja naloga. Kajti kakor si bomo življenje uredili, takšnega bomo imeli.

V kulturnem vprašanju bomo morali pustiti najširšo svobodo, da bo znanost in veda neomejeno napredovala na vseh področjih. Naj se krešajo ideje svobodno med seboj, da se bodo lahko svobodno razvijali talenti v slovenskem narodu, ki so bili morda pod silo razmer zakopani v veliko škodo naroda.

Prav tako velja za socialno izživljanje tudi svobodno udejstvovanje. Delavstvu je treba vrniti pravico do njegovih svobodnih strokovnih organizacij in delavskih zavodov. V pred kratkim poslani spomenici ministru za socialno politiko smo svoje mnenje jasno izrazili. Delavstvo mora imeti popolno pravico, da si svoje gospodarstvo in kulturno življenje samo ureja in s svojo lastno iniciativo in delom doprinese svoj del k socialnemu napredku slovenske banovine. Kdor bo bolj priden, pošten in pošten, večji delež bo doprinesel k skupni zgradbi slovenskega socialnega vprašanja.

Požganica

Prežihov Voranc je že poznano ime slovenskega pisatelja, ki se nam je predstavil v svojem začetku s krajšimi leposlovnimi črticami v slogu, ki je na mah izdal umetnika velikega formata, z vsebino, vzeto iz krutega vsakdanjega življenja. Že po teh prvih početkih nam je zraslo upanje, da smo v Prežihovem Vorancu dobili umetnika, ki stoji v areni življenja, kakor je Cankar trdil o svojem poslanstvu, da smo dobili v njem tistega pisatelja, po katerem toliko hrepenimo vsi, kadar opazujemo svoje bedne in umazane razmere in nehoče vzdihnemo: »O, da bi še živel Cankar! Kakšno »Pohujšanje v dolini šentflorjanski« bi šele danes napisal; s kakšnimi »Hlapci« bi nas šele danes ošvrknil.« V tem smislu smo upravičeni do trditve, da smo v Požganici dobili nadaljevanje »Pohujšanja«, »Hlapcev«, »Hlapca Jerneja«, da smo dobili nadaljevanje Cankarjevega dela. Pri tem podčrtavanju literarno politične vsebine ne bi hoteli morda omaloževati čiste umetniške vrednosti del obeh pisateljev. Skoraj lepši, svetlejši lik matere, kot ga nam je Cankar podajal v vsakem svojem delu, nam je Prežihov Voranc ustvaril v svojem čudovitem umotvoru »Samosevci«. Ne spominjam se kmalu dela v vsej svetovni literaturi, kjer bi bila žena in mati podana s tako presunljivo lepoto in z naravnost strašno veličino, kot je podana ta slovenska koroška mati svojih samosevcev in do smrti zvesta žena svojega neboljjenega nezakonskega moža. Ob zaključku te kratke predstavitve pisatelja bralcem »Delavske pravice« izrekam gorečo željo po ljudski izdaji vseh Prežihovih del.

Požganica je hrib neke v Mežiški dolini. Vas Jazbine so imele pravico paše po tem hribu vse do revolucije leta 1848. Ko so po tem letu delali katarske zapiske, so Jazbinci pozabili zapisati svoje pravice do Požganice. To se pravi: niso pozabili, sploh vedeli niso, da se take pravice zapisujejo, in tako jih je grof ogoljufal za pašo na Požganici. Za tem je slovenska koroška vas Jazbine začela propadati. Leta 1918. je zateklo v tej vasi samo še tri gospodaje, vsi drugi so že zdrknili za stopnjo navzdol med grofovske najemnike, nekaj družin pa se je že izselilo. Ob prevratu leta 1918. pa se Jazbina zopet spomni svojih pravic do Požganice; go-ljufijo iz leta 1851. hoče odpraviti računajoč, da je narodno osvobodjenje istovetno z gospodarskim osvobodjenjem izpod grofovske jarma, ko je bil vendar grof predstavnik vse avstrijske nesvobode. Misel Jazbinec je bila čisto pravilna, toda grof jih je ukanil leta 1920. prav tako kot leta 1851. Vsa tragika Jazbine — in s tem vsa tragika Slovenije — leži v dejstvu, da je izgubila svoje svobode po revoluciji leta 1848, zaradi tuje premoči, a po revoluciji leta 1918. zaradi odpovedi sloven-

skega narodnega vodstva. Samo v letu 1919. so Jazbinci pasli na Požganici, a že naslednjega leta so Jazbince ukrotili z žandarji. Tako je spet zavladal fevdalec nad slovensko vasjo. Nič ni pomagalo sklicevanje Jazbine, da je bila pred 70 leti ogoljufana za svobodo; sami Jazbinci so uvideli, da se ne izplača sklicevati se na preteklost. Ostal jim je nazadnje en sam argument, en sam up za bodočnost: Močivski Petruh, sin Jazbine, je padel kot član Malgajevе čete za svobodo zemlje na Požganici. Kri Petruhova, prelita za svobodo, bo klila naprej. Na predvečer prvega maja leta 1920. je zgorela Požganica v velikem kresu, ki ga je zažgala vas iz obupa in protesta. 10. oktobra istega leta so isti grofje požgali s pomočjo tlačnih in s teroriziranih slovenskih najemnikov slovensko svobodo v plebiscitu na Koroškem. Od takrat nas objemajo fevdalne kleste, stare že dobro stoletje. Jazbina je simbol slovenske vasi. Vsaka vas ima svojega grofa iz srednjega veka, ki je zvit in prekanjen, kadar je treba teptati svobodo onemoglemu narodu. V dveh viharjih letih smo bili premagani. Upajmo, da ni več daleč nov čas, ko bomo vse drugače poskusili odvreči tisočletno pezo svoje nesvobode, boljše kot smo storili to v preteklosti.

Podnaslov Požganice se glasi »roman iz prevratnih dni«. Do naslova »roman« to Vorančevo delo skoraj da ni upravičeno. Nikjer nobene ljubezni, nobenega para, ki se vzameta ali ki se ne dobita. Samo ena romantika je opisana z vso kruto realnostjo izvrstnega pripovedovalca: politična romantika avstrijske socialne demokracije pod geslom republikanstva, ki je povzročila, da je slovensko delavstvo nastopalo v Volkswehr proti svojim ljudem, da je vse koroško delavstvo, nemško in slovensko, ob plebiscitu strnjeno nastopilo proti Jugoslaviji. To je bil drugi plebiscit, ki smo ga Slovenci izgubili na slovenski zemlji. Po ustanovitvi združene Italije smo tako izgubili Rezijanske Slovence. Italija je bila v tistih časih strašno močna politična ideja, ki ji naši Rezijanci niso mogli odoleti, kot ni moglo koroško slovensko delavstvo odoleti republikanstvu avstrijske socialne demokracije. Ko bi bil šef Jugoslavije v letu 1920. na primer Stefan Radić, ali da bi tistega leta imeli v Ljubljani vsaj polovico Radićev namesto celega dr. Tavčarja, pa bi bila danes Gospa sveta božja pot za verne in neverne Slovence, tako je pa le še trpek spomin.

Kljub opisu naših najtežjih in najslabotnejših ur pa Požganica ne vpliva porazno. Posamezna dejanja in posamezni značaji so opisani s tako ljubeznijo, da se razveselijo kadar koli nastopijo v dejanju. Od Kalgata pa do Repezevega Roka, ki ni nikoli izostal, kadar je bilo treba nastopiti. Sami bojevnikji za človeško pravico in sloven-

ske svobodo. Celo Rožejevemu Klemenu lahko odpustiš njegov beg v socialistični Volkswehr in do solz te gane opis smrti Malgajevca Močivskega Petruha.

Tako smo dobili Slovenci po dolgem prestanku zopet delo velike vrednosti. Človek se veseli našega mladega pisateljskega rodu, ki je danes najbolj zastopan po Mišku Kranjcu in Prežihovem Vorancu. Ti fantje gredo ravno pot. Umetniki gredo vedno pred politiki. Bog daj, da bi se nam tudi ta že enkrat rodil, raven in močan, da bo združil vso našo družino.

Prežihov Voranc nadaljuje Cankarjevo delo. Delo, ki budi slovensko moralno zavest! Po obliki pa sta si Cankar in Prežihov Voranc popolnoma različna. Medtem ko si je Cankar izbral skoraj religiozno svetopisemsko obliko kot posodo svojih misli, pa se Vorancu razrašča dejanje v epično širino kot dosedaj še nobenemu našemu pripovedniku. Ne moremo dovolj priporočiti tega velikega dela.

Dr. P. K.

Brezposelne podpore in vojaški vpoklici

Predsedništvo Centralnega odbora za posredovanje dela v Belgradu je odločilo, da pripada svojcem delavcev, ki so bili vpoklicani k vojakom zaradi vojne nevarnosti, redna brezposelna podpora prav tako, kakor da so postali brezposelni. V vsakem posameznem primeru pa bo treba verodostojno dokazati, da je bil delavec zares vpoklican k vojakom. To se bo zgodilo na ta način, da bo moral vsak delavec predložiti ali potrdilo pristojnega vojaškega oblastva ali pa potrdilo občine, s katerim dnem je odšel na orožne vaje. Sklep predsedništva Centralnega odbora za posredovanje dela pravi, da se bo za tiste delavce, ki so bili vpoklicani naravnost od dela in torej niso bili prijavljeni pri borzah dela kot brezposelni, smatral dan vpoklica kot dan prijave pri borzah dela.

Glede izplačila določa sklep Centralnega odbora merodajnost \$69., toč. 4. uredbe o preskrbovanju brezposelnih delavcev. To se pravi, da bo prejem podpor namesto delavca podpisovala ali njegova žena ali njegov odrasel otrok, varuh ali pa oseba, ki jo bo določilo skrbstveno oblastvo (Okrajno sodišče) ali državna ali samoupravna oblast (večinoma občine) za varstvo in zaščito otrok.

Centralni odbor za posredovanje dela v Belgradu je s tem korakom dokazal, da ima razumevanje za težak položaj tistih delavskih družin, katerim so bili hranilci vpoklicani v vojaško službo zaradi obrambe domovine.

Borze dela bodo delavcem na svojih sedežih same dajale potrebna navodila glede načina prijave in postopka v takih primerih, za zunanje delavce pa bodo občine prejele primeren razpis.

Zato pa je treba predvsem prekiniti s preteklostjo naših domačih slovenskih razmer, katerih največje breme je nosilo v nemali meri delavstvo. Čas prihaja, ki bo v veliki meri zavisel od razpoloženja delovnega ljudstva. Zato pa sedaj nudite priliko, da si tudi delavstvo samo po svoji mili volji ureja življenje, ki naj ne bo samo za en dan, ampak za dolgo dobo, tudi mimo in preko kakih eventualnih pretresov na svetovni obli.

Z. S.

Tudi za gospodarstvo velja, da se da vsa svoboda slovenskemu gospodarstvu v njegovem zdravem razvoju, da bo služilo slovenski skupnosti po načelih pravice. Slovenski človek naj ne bo objekt za izkoriščanje inozemskemu kapitalu, ki nam pušča žive mrljice, s kapitalom samim pa se okorišča inozemci v tujini ali celo v domovini izpodrivajo našega človeka od boljših mest, kakor da je Slovenec samo za garanje in trpljenje.

To so za nas Slovence glavna načela

pri ustvarjanju in urejanju domačih razmer. Vso pozornost bomo krščanski socialisti posvečali urejanju teh važnih slovenskih vprašanj. Ker živimo v velikem času, ko se postavljajo v svetu novi temelji družabnega življenja, nam je veliko na tem, da si slovenski narod z največjo širokogrudnostjo in veliko ljubeznijo do svoje skupnosti uredi življenje, tako da ne bodo inozemski dogodki imeli kakih usodnih vplivov tudi na naše slovensko življenje.

Strokovna poročila

Kako je s službenim redom za delavstvo TPD

Pred časom je TPD uveljavila nov delovni red. Zveza rudarjev JSZ je takoj, čim je bil ta službeni red razglašen, intervenirala na Rudarskem glavarstvu, nato pa vložila na Rudarsko zadrugo prve skupine pismo vloge in predlagala, naj bi se izvršile spremembe nekaterih členov, ki so za delavstvo zelo težki in krivični. Zveza je na to dobila odgovor sledeče vsebine:

Podpisana I. skupina Rudarske zadruge je proučila Vaše predloge za spremembo delavskega službenega reda od 6. aprila 1939 na svoji seji dne 13. junija 1939.

Soglasno je bilo sklenjeno, da ni kakega povoda za spremembo določb službenega reda. Na splošno se pripominja, da je bil službeni red sprejet soglasno od zastopnikov delodajalcev in delojemalcev na seji velikega odbora Rudarske zadruge, ki se je vršila dne 13. novembra 1937 in je bil tudi potrjen s strani Rudarskega glavarstva v Ljubljani z odločbo z dne 16. julija 1938 št. 2626/38 in že zaradi tega je predlog za spremembo povsem neutemeljen.

(Nato odgovarja oziroma pojasnjuje stališče do posameznih paragrafov. Končno zaključuje.)

Možnost intervencije potom zaupnika II. skupine je itak dana še po pravilih Rudarske zadruge in po prisilnih določilih zakona o zaščiti delavcev ter zaradi tega tukaj ni potrebno menjati dočelil soglasno sprejetega službenega reda.

I. skupina Rudarske zadruge v tem dopisu tedaj ugotavlja, da so bile določbe službenega reda za delavstvo TPD sprejete soglasno, tako od strani delodajalcev, kakor delojemalcev. V kolikor pa vemo, se o tej stvari ni nikjer niti v II. skupini, še manj pa pri delavskih strokovnih organizacijah razpravljalo, kakor tudi, da bi kdo kaj vedel, kaj se pripravlja. Taka praksa bo za bodoče morala prenehati. Pri tem ne gre samo za interese posameznika, marveč za več tisoč zaposlenih rudarjev, in gotovo je, da bi morali imeti njihovi predstavniki tu tudi svojo besedo.

Naša pot

Kar seješ, to žanješ. Ta resnični star pregovor se ne nanaša samo na kmeta, ki zdaj v jeseni pospravlja svoje pridelke, pač pa tudi na vsakega človeka poedinca, ki deluje v javnem ali zasebnem življenju. Če boš sejal med narodom krivico in nasilje, ki že po naravi nasprotujeta človeškemu pravu, potem je čisto gotovo, da boš žel pri njem odpor. Ker le ideje in ne nasilja preoblikujejo človeško družbo. Če malo pogledaš okoli sebe, boš kaj lahko ugotovil, kaj je kdo sejal zadnja leta med slovenskim delavstvom.

Delavcev, organiziranih v Jugoslovanski strokovni zvezi, ni sram svoje setve. Krepko smo zagrabili za plug in orali globoke brazde med slovenskim delavstvom, med najbolj in največkrat razorano njivo našega naroda. Nismo se ustrašili trnja, ki nam je sproti klico pred plugom. Zavihali smo rokave in sejali načela svobodnega človeka — sejali načela o svobodnih strokovnih organizacijah. Marsikdo je klonil, a na njegovo mesto je stopil drug še močnejši in vztrajnejši in šli smo naprej, dalje za ciljem!

Danes, ko se je vihar, ki je mislil uničiti svobodne strokovne organizacije, polegel, ne bo odveč, če pogledamo malo nazaj.

Prvo, kar lahko ugotovimo, je resnica, da je bilo delavstvo v borbi za naravno pravo človeškega združevanja (Leon XIII.), to je za svobodo delavskega združevanja, prepuščeno samemu sebi. Sami smo prenašali vso gnusobo in gnojnico, ki so jo zivali na nas ljudje, od katerih bi tega najmanj pričakovali. Toda vzdržali smo, ker smo vedeli, da se borimo za pravice delovnega človeka. Ti ljudje so hoteli postaviti naše delavstvo na stopnjo brezpravnega človeka, da bi se tako brez svojih svobodnih strokovnih organizacij ne mogel braniti proti izmozgavanju kapitala.

Za ceno politične ugodnosti so se nekateri igrali z našim delavstvom. Delavstvo je moralo nastopiti trnjevo pot, za katero smo od vsega početka povedali, kakšno škodo lahko naredi. Zato je naše kršč. socialistično delavstvo organizirano v JSZ sprejelo na svojem obnem zboru dne 12. junija 1938 spomenico, v kateri je bil začetan kašipot našega bodočega udejstvovanja.

Konferenca

rudarskih strokovnih organizacij v Trbovljah

Za nedeljo, dne 1. oktobra t.l. je za 9. uro dopoldne sklicana važna konferenca rudarskih strokovnih organizacij, ki se bo vršila v Trbovljah. Na predlog Zveze rudarjev bomo obravnavali vprašanje akcije za plačane dopuste rudarjev, zaposlenih pri TPD. Ta predlog so strokovne organizacije že večkrat stavile, vendar z njim niso prodrele. Sedaj bomo to akcijo začeli znova. Poleg tega bomo razpravljali tudi

o predlogu za spremembo nekaterih členov v pravilih bratovske skladnice, prav tako pa tudi o § 221. obrt. zakona.

Delavske strokovne organizacije so mnenja, da je vprašanje plačanih dopustov za delavstvo zelo važno in da je v tem pogledu treba storiti vse, da se za kar večje število delavstva dosežejo plačani dopusti.

Trbovlje

Strokovna zveza rudarjev JSZ je sklicala za nedeljo 24. t.m. popoldne v Trbovljah sejo ožjega odbora. Na seji, ki so se je udeležili člani ožjega odbora in kot zastopnik centrale tovariš Rozman, smo razpravljali o predlogu, ki ga je stavila Zveza rudarjev Jugoslavije glede akcije za plačane dopuste pri TPD. Zraven tega smo razpravljali tudi o spremembi pravih bratovske skladnice in § 221. obrtnege zakona, ki govori, da ima delavec pravico do plačanih 4 tednov, ako je pozvan na orožne vaje, TPD pa sedaj od tega odteguje 10 din. Ker je Delavska zbornica mnenja, da to ni upravičeno, je bil sprejet sklep, naj se ugotovi, kako je s to zadevo. — Na seji smo proučili vsa vprašanja in naredili potrebne sklepe za konferenco strokovnih organizacij, ki je v zvezi s tem sklicana za nedeljo, dne 1. oktobra v Trbovljah. Poleg tega smo na seji dočelili tudi delegacijo, ki bo našo Zvezo rudarjev na tej konferenci zastopala.

Medvode

V nedeljo 24. septembra se je vršil dobro obiskan članski sestanek naše »Strokovne skupine papirničarjev« v Medvodah. Na sestanku je imel zanimivo predavanje o obrtnem zakonu tov. tajnik Rozman. Poleg tega nam je poročal tudi o vseh ostalih važnih izprehembah na socialno političnem polju, kakor tudi delu JSZ. Takih sestankov bi bilo potreba čim več.

Resnica

Ker je »Slovenski delavec« prinesel članek, želim popraviti, kar je bilo v njem neresničnega. Glede tabora v Gor. Radgoni je resnica, da je korakalo v povorki okrog 400 oseb obojega spola, o katerih lahko rečem, da so bile vse naše misli in našega pokreta. Resnica je tudi, da so bili prisotni tudi viničarji.

Pisec članka v »Slovenskem delavcu« pravi, da sem bil na obnem zboru JSZ v Ljubljani in tam zastopal viničarje. Resnica je, da zastopam več viničarjev kakor pa pisec, ki sam ni viničar. Daj me prišteva k vinogradnikom in k raznim drugim strokam. Omenim samo to, da so v vodstvu SZV samo takšni

gospodje, ki so boljše situirani viničarji ali pa mali vinogradniki. Vsak zavezen viničar skrbi, da si zasigura življenje za svoja stara leta, ker imamo preveč izkušenj, kako se godi starim viničarjem. Želim tudi članarju v »Slovenskem delavcu«, da nas posnema.

Dne 17. septembra t.l. ste imeli obnem zbor centrale. Sklepali ste, kako bi zakrili primanjkljaj s posebnimi prispevki ali pa zvišali članarino! Želim, da končate z raznimi očitani zoper mene in se primete raje gospodarstva, ker bo to še najboljše.

Tomažič Franc, Cuber.

Dve resoluciji

Na tej seji so bile sprejete v pogledu delavskega organiziranja naslednje resolucije:

»Jugoslovanska delavska zveza (Jugoras) ponovno poudarja, da je samostojna in politično popolnoma neodvisna (podčrtali mi) nacionalna delavska strokovna organizacija ter zaradi tega kot celota ne sodeluje v politično strankarski delavnosti...

Jugoras ni nikoli zahteval in tudi sedaj ne zahteva (podčrtali mi), da bi bila edina delavska strokovna organizacija, vendar bo, kakor dosedaj, tudi v bodoče s še večjo požrtvovalnostjo in odločnostjo vodil boj proti vsem lažnim delavskim strokovnim organizacijam, ki ne stoji na načelih narodnosti.

Glede upravljanja delavskih in socialnih ustanov stoji glavni odbor Jugorasa na stališču, da se v upravo teh ustanov imenuje na podlagi rezultata popolnoma svobodno izvedenih volitev in to tako, da se volitve izvedejo za vse delavce in socialne ustanove istočasno...

Resolucije, ki se tičejo del. strokovnih organizacij in uveljavljanja delavstva v javnosti, smo navedli dobesedno. Med majem in septembrom ni prav veliko razdobje, vendar pa je opaziti obrat za 100 stopinj. Če bi bil ta preobrat iskren, bi ga pozdravili. Vse okoliščine pa kažejo, da ni.

Tozadevne resolucije se glase:

Da se Jugoslovanska delavska zveza »Jugoras« prizna kot javno zakonito predstavništvo delavstva in da se ji zaradi tega prizna izključno (podčrtali mi) pravico merodajnega odločevanja pri vprašanjih, ki se tičejo problemov socialnega skrbstva, prav posebno pa do polnopravne ustanove.

Da se ukinejo in prepovedo vse strokovne organizacije, ki so zasnovane na ideologiji, ki je v nasprotju z narodnim in državnim interesom.

Da se zaradi dejanske in popolne zaščite delavskih množic izda zakon o prisilnem organiziranju v enotno narodno delavsko strokovno organizacijo. (Podčrtali mi.)

»Slovenec« je pa priobčil dne 21. septembra 1939, da je bila 16., 17. in 18. septembra v Belgradu seja glavnega odbora Jugoslovanske delavske zveze »Jugorasa«.

Vojno gospodarstvo v Nemčiji

Švicarski dnevnik »Neue Zürcher Zeitung« objavlja v eni od zadnjih števil zelo zanimive poglede na vojno gospodarstvo v Nemčiji. Prinašamo članek v prevodu, ker bo pojasnil marsikatero stran današnjih dogodkov.

Ured.

Merodajni nemški krogi so sicer v zadnjih letih vedno znova poudarjali, da igra denar le drugotno vlogo, so vendar finančna vprašanja dobivala vedno večji pomen. V svežem spominu nam je še finančna kriza ob koncu leta, prav tako novi finančni načrt, ki se je že kmalu po uveljavljanju izkazal kot malo srečna rešitev. Kakor že v zadnjem letu za časa češkoslovaške krize, tako so tudi zadnji politični dogodki in nadaljevanje narodno-socialistične ekspanzije, postavile gospodarske in finančne programe na glavo. Nemška vlada je ustanovila nove organizacije za izvajanje popolnoma vojnega gospodarstva. Ministrski svet za narodno obrambo, ki je bil pred kratkim imenovan, je začel svoje delo z uredbo, ki bo globoko vplivala na nemško gospodarstvo in iz katere bodo izhajale

tudi socialne posledice, ki jih sedaj ni niti mogoče pregledati.

Pravkar izdana vojno-gospodarska uredba, ugotavlja v uvodu, da morajo vsi rojaki v sedanjih razmerah doprinesati žrtve za varnost domovine. Vojak žrtvuje svoje življenje, drugi pa morajo omejiti svoj življenjski nivo. Uredba določa v podrobnostih:

Kdor uničuje, zadržuje ali skriva za prebivalstvo važne surovine in proizvode, se kaznuje z zaporom, ječo ali smrtno kaznijo. Kdor brez upravičenega vzroka zadržuje denar, se kaznuje z ječo. Na dohodek nad 2400 mark letno (t.j. v našem denarju 43.600 din) se pobira vojni dodatek na dohodnino. Dodatek znaša 50% dohodnine, vendar sme znašati največ 15% dohodka. Do dohodnina z dodatkom vred sme znašati največ 65% dohodka. Od piva in tobaka se pobira 20%-ni vojni dodatek. Davščina na žganje se zviša z vojnimi dodatkom od 275 mark (t.j. 3.780 din) na 375 mark (t.j. 5.250 din) na hektoliter. Za peneča vina se plačuje poseben dodatek od pol do 1 marke (to je od 7 do 14 din) za steklenico. Ta določila veljajo od 11. septembra 1939.

Dežele, vključno Hamburg, morajo dati državi vojni prispevek v višini 15% dohodkov od dohodnine, družbenega davka in prometnega davka. Občine morajo dati 2,5% zemljarine od zemljarine od drugih posestev, 7,5% obrtnega davka in 10% meščanskega davka državi kot vojni prispevek. Pri tem pa se davčne postavke za tekoče leto ne smejo zvišati. Tudi javno-pravna telesa morajo plačati vojni prispevek.

Mezde se znižajo. Državni zaupnik in posebni zaupniki morejo mezde in plače navzgor omejiti ter določiti delovne pogoje. Dodatki za nadure, delo ob nedeljah in praznikih in za nočno delo odpadejo. Predpisi o dopustih izgubijo veljavo. Prekrški se kaznujejo z zaporom ali z ječo.

Cene se morajo določiti po načelu vojno-zavezanega narodnega gospodarstva. Cene se morajo znižati v skladu z mezdami prihranki, kar pomeni, da se višji davki ne smejo prevaliti. Prosto-voljne socialne dajatve se pri kalku-

tiska časopise,
knjige, revije,
letake in drugo

LEPO IN POCENI

ZADRUŽNA TISKARNA

LJUBLJANA, TYRŠEVA CESTA 17, TELEFON ŠT. 30-67

laciji ne smejo upoštevati. Blago in storitve se ne smejo s pomožnimi snovmi, vozinami itd. podražiti, če je uporaba tega blaga povzročena le za posebnogospodarsko panogo in če po načinu, količini in izviru ni združljiva z načeli varčnega gospodarjenja. Vezane cene (kartelne cene) se morajo znižati, zlasti če so se določile zaradi pomanjkanja zadostne konkurence. Tako doseženi prihranki se morajo oddati napreji.

Novo uredbo so podpisali: Göring, Hess, Frick, Funk, Lammers in Keitel.

V uradnem komentarju se opozarja, da je bila ta uredba izdana, da dobi vojak zavest, da tudi domovina prinaša žrtve. Nihče ne sme tako živeti kakor v miru. Določila so naperjena proti kopičenju denarja in služijo posnetku konsumne moči. Občine naj se vzgoje k varčnemu gospodarjenju. Mezdna določila so potrebna, ker bi javna naročila privedla do nemogočih razmer. Vse eno pa naj se resnično zvišana storitev nagradi s primernim večjim dohodkom. Pri velikem številu javnih naročil se računa, da bo dosegla država prihranek več milijard mark. Ti višji dohodki in prihranki se cenijo tako visoko, da se sicer ne bo mogla kriti celotna finančna potreba, da pa se bo mogel kriti ostanek s krediti, valuta pa da s tem ne bo tangirana. Nobena posojila se ne bodo več najemala. Potrebni denar se bo dobil kratkoročno, kar pomeni, da se bo znova razširilo menično finansiranje. Premoženjska oddaja se ne namerava.

Nova vojno-gospodarska uredba potrjuje naziranje, da je brez spremembe politike vsak poskus gospodarske ali finančne ureditve situacije nemogoč. Tragika te situacije je v tem, da izvira ena iz druge. Brez oboroževanja se brezposelnost ne bi mogla odpraviti, iz tega nastane gospodarske in finančne težave pa se morajo premagati z zunanje-političnimi uspehi, tako nastala poostrena mednarodna napetost pa sili zopet k močnemu oboroževanju ter povzroča nove večje težave. Pravi cirkulus vitiosus.

V preteklih šestih letih narodno-socialistične gospodarske in finančne politike se je izkazalo, da je ogromno kreditno razširjenje zvezano z vedno večjimi neproduktivnimi investicijami ter je istočasna omejitev proizvodnje konsumnega blaga privedla do inflacijskih pojavov, čeprav se je skušalo s tako imenovanim vodenjem konsuma ter nadzorom nad cenami to nevarnost pregnati.

K novim meznim določilom je omejit, da so težave nabave v zadnjem času povzročile rastočo mezdna gibanja in da je bilo videti splošno zvišanje

mezd kot neizogibno. Kot tipičen primer je treba omeniti v aprilu izvršeno novo ureditev mezd rudarjev. Očividno ta poskus ni dal zaželenega uspeha, ker kljub višjim mezdam niso storitve narasle. Vprašanje pa je, če mezdna določila vojno-gospodarske uredbe ne bodo še bolj pritisnila na storitve.

Ker nova uredba občinstvu še ni znana, se še ne more ugotoviti nikakva reakcija. Brez dvoma pa bo imela velik učinek na vseh poljih gospodarstva, finančne in borze, da socialnih momentov niti ne omenjamo.

Mislamo, da bodo naši bralci ob prebiranju zgornjega članka in članka o ruski zakonodaji, ki ga prinašamo na drugem mestu, spoznali dva sistema, ki sta zastavljena v različnih smereh, a vendar po svojem razlusu totalitarna.

DELAVSKI PRAVNIK

Delavec, ki je šel na orožne vaje, pa še ni služil pri podjetniku neprekinjeno leto dni, ima pravico do redne mezde za prvi teden orožnih vaj.

I. G., Ljubljana: Vaš mož je zidar. V službi je bil pri znanem ljubljanskem stavbnem podjetju od početka sezone dalje. Pred kratkim so ga poklicali na orožne vaje, s katerih se pa mož doslej še ni vrnil. V listih ste brali, da imajo delavci, ki gredo na orožne vaje, pravico do plače za mesec dni, če so že eno leto neprekinjeno v službi pri podjetniku. Ker je bil Vaš mož v službi samo 6 mesecev, vprašate, če gre mezda tudi njemu.

Odgovor: Niste edini, ki ste postavili to vprašanje. Enako jih je vprašalo več in s tem odgovorjamo tudi vsem ostalim.

Če je bil delavec v službi pri podjetniku že več kot neprekinjeno leto dni, mu gre za prvi mesec, ko je poklican na orožne vaje, redna mezda, podjetnik mu sme pa odbiti, kar stvarno v tem času dobi od države. Navadno se tako kot v kolektivni pogodbi za stavbno delavstvo odbije dneva vrednost prehrane v znesku 8 din.

Če pa delavec pri podjetju še ni delal neprekinjeno leto dni in ga pokličejo na orožne vaje, mu gre za prvi teden orožnih vaj polna mezda brez vsakega odbitka, ker je brez svoje krivde zadržan opravljati službo.

Vaš mož ima potemtakem pravico zahtevati plačo za en teden. Podjetja

se bodo seveda ob številnih odpoklicih delavcev branila izpolnjevati to svojo dolžnost. Zato se obrnite z drugimi ženami, ki so v podobnem položaju, na svoje organizacije, ki bodo pritisnile na zaupnike po podjetjih, na okrajna načelstva in Inspekcijo dela in po potrebi tudi na vojaška oblastva, da bodo prisilila podjetja, da bodo brez zahtev vsakega prizadetega delavca sama od sebe morala plačati delavcu, ki ga država pokliče na orožne vaje, enotedensko ali štiritedensko plačo. Samo na ta način bo imelo korist od zakonskega določila vse delavstvo, ne pa samo tisti, ki se spro s podjetjem in nato zahtevajo svoje pravice.

Mojster je dolžan skleniti pismeno učno pogodbo.

D. N., Celje: Hčerko ste dali pred tremi meseci učiti se frizerske obrti. Z mojstrom ste sklenili ustno pogodbo,

ki bi jo radi imeli tudi napisano. Mojster odlašal in odlašal ter Vam stalno obljublja, da bo zadevo že uredil. Vprašate, kaj naj storite, ker se bojite, da hčerki sedanje vajeniške dobe, ko ni pismene pogodbe, ne bodo priznali.

Odgovor: Čeprav je sklenjena samo ustna pogodba, je Vaša hčerka kljub temu vajenka in uživa vso zaščito, ki jo Obrtni zakon vajencem daje. Mojster je dolžan v osmih dneh po vstopu vajenca v učenje skleniti z njim in njegovim zakonitim zastopnikom pismeno učno pogodbo. Če tega ne napravi, ga Okrajno načelstvo na prijavo kaznuje z denarno globo od 100 do 500 dinarjev. — Pojdite takoj k mojstru in ga prijazno opozorite na njegovo dolžnost, pa tudi na to, da ga bo sicer doletela zaslužena denarna kazen, če v najkrajšem roku, ki mu ga lahko postavite tudi Vi, ne bo sklenil in oblastno prijavil pismene učne pogodbe.

Delavski koledarček 1940

je v tisku. Imeti ga mora vsak zaveden

delavec in član Jug. strokovne zveze!

20 let ruske delavske zakonodaje

Socialna revolucija je v Rusiji odpravila zasebnega podjetnika. Nadomestil ga je tovarniško-zavodski zbor, ki ga je volilo delavstvo tovarne. Ti odbori, ki so vodili posamezne tovarne, pa so razumljivo hoteli dosežati svoje namene, niso se pa ozirali na koristi državne celote. Kodeks delovne zakonodaje iz leta 1921. je imel nalogo odpraviti to stanje. Imel je veljati za državna in zasebna podjetja, katerih pojav je omogočila nova gospodarska politika. Gospodarska državna podjetja naj bi pokazala po dekretu iz 1. 1923. prebitke. Teh pa ni hotelo biti po krivdi birokratskega ustroja sovjetskega državnega aparata in nizkih mezd delavstva. Prvotna delavska zakonodaja je dajala delavcu pravico tridnevnega izostanka od dela brez opravičila, največ za 6 dni, zaščitila je delo žene in mladih delavcev, akordno delo, kar pomeni odstopitev od Marksovega načela,

Da bi se dosegla večja storitev, se je pa že leta 1926. zmanjšala zaščita delavstva in se tako podaljšal delovnik za nameščence na 8 ur, dopuščeno je bilo nočno delo pod in nad zemljo za žene in mlade delavce, pričeli so se odpuščati delavci s tremi mesečnimi izostanki, uvedene so bile denarne kazni za prepozno prihajanje na delo, za sprehajanje po delavnicah itd. Delavstvo je izgubilo mnogo pravic, strokovna organizacija pa je dobila naročilo, da mora nadzirati delavstvo pri izvrševanju zakona.

Sovjetska država je hotela počasi izboljšati tehnične razmere in je dala v ta namen na razpolago velike kredite. To pa je imelo tudi namen ubiti vsa zasebna podjetja, ki so bila naenkrat od države zapostavljena, pač pa so morala nositi velika bremena. V prvi po-

(Nadaljevanje na 4. strani.)

Krščansko strokovno gibanje in svoboda strokovnih organizacij

(Nadaljevanje)

Položaj delavstva v totalitarnih sistemih.

So li delavci v totalitarnih sistemih zadovoljni? So li za odpravo svobode, katere so uživali, so dobili življenjske in delovne pogoje, katere moremo smatrati za prvovrstne?

Priznamo, da je zelo težko napraviti si točno sliko o današnjem položaju delavstva v totalitarnih državah. Na podlagi priobčenih statistik in poročil bi mogli smatrati, da je vse tako, kakor bi želeli. Vendar se pa zdi, da je resnica popolnoma drugačna. Zdi se, da obstoja pomanjkanje na različnih produktih, ki so potrebni za vsakdanje življenje. Da so delavci prvi, ki trpe zaradi tega. Da je življenje dražje, da so plače zaradi »svobodnih« in ukazanih prispevkov znižane v taki meri, da onemogočajo primeren način življenja; da je podaljšan delovni čas, v nekaterih industrijskih panogah še celo zelo, medtem ko je delovni tempo zelo privit navzgor. Trditi moremo, da je položaj delavstva v totalitarnih državah slabši, kakor je bil prej.

Stavlja se celo vprašanje, če niso bili uvedeni, zlasti v nekaterih državah, totalitarni sistemi samo zaradi tega, da bi mogli delavstvu vsiliti slabše delovne pogoje.

K temu vprašanju moramo priznati, da so voditelji totalitarnih režimov, ko so trdili, da uvajajo te režime zaradi tega, da bi med drugim tudi izboljšali življenjske pogoje delavstva, takrat mislili odkrito.

Toda njihovo upanje se ni uresničilo, ker je bilo to nemogoče. Vzrok temu je v režimu samem. Totalitarni režim je moral nujno uvesti gospodarsko avtar-

kijo, to je deželo so ločili od mednarodne trgovine, zaprli so vsa vrata in okna, da bi živela ločena. Ta sistem duši in povzroči obubožanje. Še več. Dušenje in obubožanje se sorazmerno stopnjuje, čim dalje traja avtarkično vladanje. In ta okolnost je eden izmed najvažnejših vzrokov uboštva in slabosti, ki tlačijo in vznemirjajo totalitarne države. Te težave pa se ne morejo odstraniti s tem, da se poveča »življenjski prostor«, izhod je samo eden: povratak od totalitarne države k skupnosti narodov.

Da so imeli voditelji totalitarnih držav namen izboljšati življenjske pogoje delavstva, dokazuje tudi dejstvo, da so istočasno, ko so uničili svobodne sindikate, vzpostavili organizacije, katere so krstili za sindikalne organizacije z namenom, da bi te organizacije predstavljale delavstvo in ga branile.

V začetku so ponekod pokazale te organizacije samostojno življenje in bojevitost, če ze šlo za delavske zadeve. Toda taka svoboda ni trajala dolgo. Te organizacije so bile vključene v državni organizem in v državno kolesje.

Ti totalitarni sindikati, katerih namen je bila zaščita delavstva, so postali organizmi, ki so delavstvu zapovedovali, da mora upoštevati odredbe in ukaze države ter živeti po njih.

Ti sindikati nimajo nobene skupnosti s svobodnimi sindikati. Taki sindikati morejo eksistirati le v svobodnih režimih.

Iz tega je razvidno, da je bila zasega svobodnih sindikatov po državi usodna, kajti totalitarna država vse vase vsrka. Ta dejstva so logična in so se morala nujno izvršiti. Kajti ni si mogoče predstavljati političnega totalitarizma, ne da bi se uvedel tudi gospodarski in socialni totalitarizem, ki sta pa podrejena političnemu totalitarizmu.

V takem položaju ne more delavstvo, ki je bilo oropano politične moči in samostojnih organizacij, pričakovati iz-

boljšanja svojega položaja od nikogar drugega, kakor od volje in svojevoljnosti diktatorja.

Predpogoji za pravo delavsko strokovno gibanje.

Krščansko strokovno gibanje ni nikoli predpostavljalo, da ima obveznost le nasproti svojim članom, ali pa če pojmujejo zadeve pod širšim vidikom, nasproti delavstvu lastne dežele. Nasprotno. Priznava, da ima dolžnosti nasproti vsem delavcem ne glede na državo ali polt. Vsi ti so za nas krščanske delavce ljudje, ki so z nami v istem božjem sorodstvu, ki so bili enako kot mi odkupljeni s krvjo Kristusa na Kalvariji, ki so obdarjeni z istim in enakovrednim dostojanstvom človeške osebnosti in od Boga poklicani k nesmrtnemu življenju.

Isto stališče velja tudi za delavstvo, ki je v totalitarnih državah in se moramo zaradi tega pečati tudi z razmerami delavstva v teh državah.

Krščansko strokovno delavsko gibanje je dolžno zavzeti to stališče, ker je delavsko strokovno gibanje in ker je krščansko gibanje.

Kot delavsko strokovno gibanje ima nalogo, da študira, brani in pospešuje poklicne zahteve delavstva. Toda to nalogo bo moglo izvrševati le v gospodarskem režimu, ki je vedno bolj in bolj usmerjen mednarodno; če pozna zadostno gospodarske in socialne prednosti, pod katerimi se izvršuje produkcija v vseh deželah, celo v najbolj oddaljenih; če pozna delovne pogoje v industrijskih panogah, celo v tistih, ki so na videz najbolj sklenjene, na primer tiskarstvo, ali pa v tistih, ki so najmanj izpostavljene mednarodni konkurenci, na primer stavbinstvo.

Nashe gibanje mora vedeti, pod kakšnimi socialnimi razmerami obratuje tekstilna industrija v Indiji ali Japoniji; ali niso nove industrije ustanovljene v novih pokrajinah, na primer v Palestini. Prav tako mora poznati iz-

delke, katere izdelujejo na švedskem iz lesa in ali se boljajo delovni pogoji za delavstvo v kolonijah in tropskih pokrajinah.

Vzrok za to, ker mora kot strokovno gibanje poklicne koristi delavstva braniti in pospeševati. Zaradi tega mora neprestano zastavljati vse svoje sile, da bi izboljšalo te predpogoje. Dolgo izkustvo nas uči, da bo to delo nekoristno, če ne boje nekatere dežele, zlasti tiste, ki imajo določen gospodarski vpliv, prednjačiti na socialnem polju.

Prav tako zahtevajo koristi članov, da razširi strokovno gibanje svoj vpliv in svoje delovanje. To, da razširi strokovno gibanje svoj vpliv, je morebiti še večje važnosti kot so poklicne zahteve delavstva.

Toda naše gibanje je tudi krščansko gibanje. To se pravi: Naše gibanje ima določen nauk, je oduševljeno po načelih, ima gotov program Realizacija tega programa pomeni brez dvoma srečo delavstva. Realizacija tega programa bi nujno imela za posledico tak družbeni red, ki bi bil poln spoštovanja nasproti visoki vrednosti človeške osebnosti, ki bi branil in varoval njene pravice in predprave. Tak družbeni red, ki bi bil oduševljen po pravičnosti, ljubezni in iskrenem bratstvu, bi prinesel mir v družbeno življenje, bi okrepil in ohranjal mir med narodi.

Ravno iz teh razlogov je dolžnost krščanskega strokovnega gibanja, da se razširi in izpolnjuje, da bi bil njegov nauk in program vsepovsod znan.

Nashe gibanje bi zgrešilo cilj, če ne bi vedno obračalo svoje pozornosti na to dolžnost, če ne bi pripravljalo nove metode, da prodre tudi v tiste dežele, iz katerih je bilo izključeno in v katerih je še sedaj prepovedano.

Krščansko strokovno gibanje ne bo nikoli prista'o na to, da bi njegovo propagando zadrževalo kateri koli meje, pa naj bodo to tudi meje totalitarnih držav.

(Dalje prihodnjik)

(Nadaljevanje s 3. strani.)

lovici 1929 je izšlo 6 odlokov, ki govore samo o delovni disciplini. A ti odloki niso dosegli svojega namena. Zato je prišlo! Osrednji odbor vsevezne komunistične stranke boljševikov, ki je v tej zadevi odločilen, s prenosno vodstvom, ki naj bi prinesla njihovo »enolastništvo«. Tozadevni odlok pravi doslovno: »V podjetjih se stalno dogaja, da se organi stranke in sindikatov vmešavajo neposredno v operativne odredbe in potek proizvodnje, ki je predpisan od vodstva tovarne.« Dalje naglašajo potrebo železne discipline pri delu in pokoravanju brez besede volji delovodje. Odlok pa sam ni bil posleden, ker je dopustil v nadaljnjih poglavjih vpliv strankarske in strokovne organizacije pri odločanju o osebnih podjetjih, vodstvu tovarne pa naročil, da mora poročati redno strokovni organizaciji, da morejo zaupniki razpravljati o proizvodnji. Pa tudi komunistične celice naj bodo poučene o razmerah v tovarni, da morejo vplivati na podjetja socialno politično in gospodarsko. Namesto da bi se naloge posameznih odborov razdelile, je ostala prejšnja zmešnjava, vodstva tovarn pa so obdržala — vezane roke.

Velik nedostatek v sovjetskih tovarnah je bilo preveliko prebiranje dela med delavstvom. Po pravilniku o delavskih sestankih iz leta 1930, naj bi imeli ti sestanki nalogo nadzirati izvršitev delovnega načrta. Najboljši delavci dobe ime uradnika, ki izberejo izmed sebe pomočnika ravnatelja. Ta je referent na delavskih sestankih, ki presoja delo ravnatelja. Vse to naj bi pripeljalo delavce do lastne discipline, je pa v resnici ubijalo prestiž vodje obrata. Proglas vodstva stranke iz leta 1930, je podčrtal gospodarski neuspeh večine industrij, obenem pa krivi strokovne organizacije za to, kot tudi za slabo disciplino med delavstvom. Da se napravi temu konec, je treba privezati delavstvo na obrate, izostanke od dela pa strogo kaznovati. Tako je dobil prometni komisar pooblastilo, da kaznuje prometne uslužbenke za pregreške v službi brez sodbe na zapor do treh mesecev. Leta 1931, so bila uvedena »obratna tovarniška sodišča«, ki kaznujejo prekasno prihajanje na delo, prihajanje na delo v pijanem stanju in zadržujoče prestop v drugo tovarno brez zadošne podlage.

Istega leta je razložil Stalin na gospodarski konferenci glavne točke delovnega prava: delovno moč je treba najemati organizirano, menjavanje dela onemogočiti, deliti delo po sposobnostih, vzgojiti proizvajalno-tehnični inženirski sloj, stare inženirje pritegniti v proizvajalni potek, zboljšati delovne pogoje delavstva in kolikor mogoče izkoristiti delavčev delovno silo. Naslednjega leta je bil izdan odlok o odpustitvi iz službe zaradi neopravičenega izostanka iz dela. Po odloku se mora pozvati na odgovornost tudi vodstvo podjetja, ki ni skrbelo dovolj za delovno disciplino v svoji tovarni.

V prvih 18. letih se je torej morala sovjetska država mnogo truditi, da bi vzgojila svojo delovno silo, ki je hkrati tudi osnova njenega obstoja po načelu diktature proletariata. Vendar pa sodijo objektivni kritiki, da ni dosegla med delavskimi množicami tistega reda, ki vlada v tovarnah izven Rusije, niti ne njihove proizvodnje. Sadov revolucionarnega delovanja ni mogoče odpraviti čez noč. Vse to nam pa obenem kaže, da socialna revolucija še ne pomeni novega brezskrbnega in samovoljnega življenja, temveč samo konec dotedanje oblike lastništva. Po socialni revoluciji se vedno prične nove težave, ki so razumljive, ki jih pa pogosto ljudje, ki se samo opajajo z marksizmom, ne slutijo. Najbrže bi se marsikdo zadovoljil s »starimi dobrimi časi«, če bi vedel, koliko lastne discipline zahteva čas, v katerem si delavski razred prisvaja in lasti vso oblast.

Delavska PRAVICA
GLASILO
KRŠČANSKEGA DELOVNEGA LJUDSTVA

Izhaja vsak četrtek popoldne, v primeru praznika dan prej. — Uredništvo in uprava je v Ljubljani, Miklošičeva c. 22. I. — Oglasi, reklamacije in naročnina na upravo, Miklošičeva 22. I. Oglasi po ceniku. — Telefon št. 4948. Številka pošte, čekovnega računa 14.900.

Posamezna številka 1 din. Naročnina: za 1 mesec 4 din, za četrt leta 10 din, za pol leta 20 din, za vse leto 40 din. Zamejstvo mesečno 7 din, letno 70 din.

Urejuje in odgovarja Rozman Jožko v Ljubljani, izdaja za konzorcij »Delavske pravice« Srečko Zamer, Ljubljana. Tiska Zadruga tiskarna r. z. o. o. z. v Ljubljani, Tyrševa c. 17 (Maks Blejce)

Razgledi

Najvažnejši dogodek preteklega tedna je nedvomno prihod Rusije do Karpatov ter s tem do romunske, madžarske in slovaške meje. S tem dejstvom je Rusija prišla v srednjo Evropo, kar verjetno ne bo ostalo brez posledic za nadaljnji razvoj bodisi v bližnji bodisi v daljni bodočnosti. Časopisje, predvsem na čelu italijansko, je posvetilo temu dejstvu pretekli teden veliko pozornost. Italijansko časopisje predvsem poudarja, da bo Rusija v bodoče zahtevala večji vpliv na potek dogodkov v Evropi, v prvi vrsti pa na Balkanu.

Odhod turškega zunanjega ministra v Moskvo, kamor je prišel v nedeljo, je zelo značilen dogodek. Turčija je zaenkrat zaveznica Anglije in prijateljica Rusije. Po časopisnih napovedih bo turški zunanji minister sklenil s Rusijo pogodbo o vzajemni pomoči. Po teh vestih bi bilo verjetno, da bo Rusija prevzela gotova jamstva za mir v Črnem morju in na Balkanu. Tako ureditev bi nič ne nasprotovala dosedanjim angleško-turškim pogodbam. Zaenkrat piše londonsko časopisje o turškem obisku v Moskvi z naklonjenostjo.

O bodočem zadržanju Rusije bo mogoče že ob koncu tega tedna znano kaj več. Angleški zunanji minister je pri nedeljskem sestanku z londonskim ruskim poslanikom izrazil željo, da Rusija pojasni svoje bodoče namere v mednarodni politiki. Poslanik Majski je obljubil, da bo Rusija v kratkem pojasnila svoje stališče do mednarodnih vprašanj.

Madžarska je vzpostavila diplomatske odnose s Rusijo, odkar sta obe državi postali sosedni na Karpatih. Madžarska je ob delitvi Češko-Slovaške vzela veliko število karpatskih Ukrajincev. In tem je sedaj takoj dovožila izdajanje ukrajinskega časopisa. Tudi druge države se pripravljajo na vzpostavitev normalnih poslovnih zvez z Rusijo.

Sobotni govor Mussolinija ni napovedal nobene spremembe italijanske politike. Mussolini je povedal, da mora Italija še naprej biti pripravljena na vse, da more odgovoriti na vsake vrste nove spremembe, če bi se pokazala potreba. Delati v miru, obenem pa biti na straži s puško v roki, to da je geslo Italije. Italija je torej odločena na čakanje nadaljnjega razpleta dogodkov.

Boji na Poljskem se vrše še vedno v velikem obsegu. Ves pretekli teden so bili srčiti boji za glavno mesto Varšavo. V ponedeljek se je Varšava še branila.

Vojskovoje se armade se zbirajo na zapadu. Na francosko-nemškem bojišču se zbirajo vedno večje vojske. Obenem pa so se resno začele bati za svojo nev-

tralnost Švica, Belgija in Holandija. Te tri male države so pripravljene z vsemi svojimi močmi postaviti se v bran za svojo neodvisnost. Na vsak način na zapadu ne bo dolgo treba čakati na nove dogodke.

Vojna na morju se vrši še vedno nekam tajinstveno. Angleži sem in tja poročajo o uspehih v boju proti nemškim podmornicam, ne navedejo pa nobenih konkretnih podatkov. Obetajo kmalu uničiti večje nemške podmornice.

Trikrat so že zanikali nemški časopisi, da ni nobenih neredov ali uporov na Češkem in Moravskem. Tudi delo po tovarnah da se vrši nemoteno in da ni res, da je bilo v nekaterih tovarnah delo onemogočeno zaradi poškodb na strojih.

Velike dogodke so pripravljali v Rumuniji, kjer so člani »Železne garde« napadli in ubili ministrskega predsednika Calinescu. Napadalec so prijeli in jih takoj pobili. Brez sodbe so začeli takoj po atentatu pobijati pripadnike »Železne garde« tudi po vsej državi. Samo v nekem taborišču za politične kaznjence so ubili 40 oseb. Francosko časopisje piše, da so bili v ozadju pripravljeni veliki dogodki.

Vlada je sprejela sklep, da bodo vsi vojaški obvezniki, ki bi morali priti k vojakom, pa bi doma pustili svoje družine brez sredstev za življenje, odsej naprej prejemale za svoje družine od države podpore. Obenem je vlada sprejela sklep, da je treba vso živino, ki jo bo dal kmet v vojaške namene, takoj plačati. Znižna je bila tudi cena soli.

Minister za socialno politiko je razpustil sedanje ravnateljstvo Osrednjega urada za zavarovanje delavcev v Zagrebu (SUZOR). Obenem je imenoval komisarja dr. Juraja Gasparca, ki je bil svoječasno veliki župan.

Hrvatski ban je razrešil dolžnosti zagrebškega župana in ves občinski svet in imenoval za občinskega komisarja sodnika Mate Starčevića.

Imenovani so bili šefi posameznih oddelkov preurejene hrvatske banovine, ki se sedaj končno ureja in začena s samostojnim delom v smislu sklepov sporazuma.

»Obzor« piše, da sedanji čas nikakor ni prikladen, da bi se razpisale volitve v skupščino. To pa sedaj niti ni potrebno, ker ima vlada po zadnji uredbi pravico, da spreminja zakone. Vlada more torej izvršiti tudi zelo velike izpremembe v našem notranje političnem življenju.

Kaj namerava Rusija?

Vilderjeva »Nova Riječ« objavlja 21. septembra tega leta zelo zanimiv uvodnik, ki skuša nekoliko očrtati dojme, ki so prevzeli Evropo ob posegu Sovjetske Rusije v poljsko-nemški oboroženi spor. Prinašamo članek zaradi zanimivosti v celoti. Ured.

Vkorakanje ruskih čet na ozemlje republike Poljske je presenetljivo ves svet. Popolnoma brez smisla bi bilo prerokovati, kako se bodo sedaj razvijali dogodki, kajti nihče ne pozna motivov in namer ruskih oblastnikov. Rusija je ostala prav takšna unganka, kakor je bila vedno, kadar se je pojavljala pred Evropo. Prav lepo je povedal stari ruski domoljubni pesnik: »Rusije ni mogoče doumeti z razumom, ni je mogoče izmeriti z merilom. Rusija ima svojo podobo in v njo je treba samo verovati.« Moderni pesnik Aleksander Blok je pa vzkliknil v znani epopeji »Skiti«: »Rusija je sfinga, ki se je okopala v lastni krvi in gleda sedaj na vse strani sveta s pogledi, polnimi ljubezni in sovraštva... Da, mi smo Azijati, mi smo Skiti in obrnili se bomo k Evropi s svojim azijskim obličjem.«

Zgrešeno in nesmiselno bi bilo vsako presojanje in prerokovanje. Ugotavljaati moremo samo dejstva, ki so se pred nami pojavila: z resnično silno naglico so Rusi presekali zvezo med Poljsko in Rumunijo na vsej črti od Zbruča do Čeremoša. Tako je Rumunija izgubila zvezo z dobrim sosedom, ki ju je vezal zraven ostalega tudi vojaški pakt.

Zdaj je z izjemo Jugoslavije, s katero ima sorazmerno zelo kratko mejo brez posebno dobrih prometnih zvez, obkrožena od vseh strani z državami, ki imajo do nje še svoje posebne namene in neurejene račune. Rumunija ima dve lepi in veliki pokrajini — Besarabijo in Bukovino — s pretežno ukrajinskimi prebivalstvom, a na vsej dolgi meji od Črnega morja pa do vzhodnih Karpatov za sosedo Sovjetsko Rusijo. Resnica je, da je Rusija takoj izjavila, da hoče spoštovati njeno nedotakljivost, vendar je pa istočasno Molotov (ruski komisar za zunanjo politiko, op. ured.) izjavil, da Rusija ne more ostati gluha za glas krvi svojih ukrajinskih bratov. Rusija je sedaj dobila še tudi skupno mejo z Madžarsko, v resnici ne posebno veliko, vendar pa zelo občutljivo in važno. Sedaj meji namreč na Podkarpatsko Rusijo. Kako se bodo dogodki razvijali dalje, ne vemo. Vendar smo pa slišali izjavo, da bo Rusija zasedla ozemlja z ukrajinskimi prebivalstvom. Ukrajinci pod Karpati pa naseľjujejo v bivši Galiciji vse ozemlje do Sana in deloma tudi preko Sana. Tu pa ležijo poljski petrolejski vrelci Drohoborč in Borislav, ki so jih po časopisnih poročilih Nemci že zasedli in ki bi Nemčiji zelo koristili. Ali bodo torej Rusi zatajili proglas, ki ga je v nedeljo zvečer Molotov po vseh ruskih radijskih postajah objavil svetu in ki je izražen v noti, ki jo je izročil Potemkin (pomočnik komisarja za zunanjo politiko, op. ured.) vsem inozemskim predstavnikom v Moskvi, kjer pravi, da bo Rusija zasedla vsa ozemlja, kjer

prebivajo Ukrajinci, ali se bodo Nemci mirno umaknili preko Sana, ali bo pa prišlo do spora? Vsekakor, petrolejska polja so za Nemčijo silno važna.

Če bodo Rusi prodrli še nekoliko dalje pod Karpati, bodo prišli do svobodne in neodvisne države Slovaške pod vlado mons. Tisa, Pomniti moramo, da v Slovaški vlada »Slovaška ljudska stranka«, ki je stalno dobivala pri volitvah po 37 odstotkov glasov. Vendar to niso bili samo slovaški glasovi, kajti ob različnih prilikah so za njo kot avtonomistično stranko glasovali tudi nezadovoljniji drugih struj, čisto Madžari, včasih tudi v precejšnjem številu komunisti in Nemci. Kakšen vpliv more imeti na državo mons. Tisa sosedstvo Sovjetske Rusije? Končno se je strašno zmanjšala razdalja med češkomoravskim protektoratom in Sovjetsko Rusijo.

Rusija trka na vrata srednje Evrope. To je sedaj resničnost in če se kmalu ne bo umaknila, bo to trkanje imele svoje posledice.

Vse je torej samo vprašanje, dokler ne bomo vedeli, kaj dejansko namerava Rusija. O teh namerah pa vemo samo to, kar je bilo zapisano v noti inozemskim poslanikom v Moskvi in kar je Molotov povedal po radiju. Iz njegove zelo kratke in točne izjave je treba povzeti tole:

1. Rusija ne more biti indiferentna nasproti klicu krvi svojih ukrajinskih in beloruskih bratov in zaradi tega se je odločila, da zasede njihovo ozemlje. To je za nas že iznenadenje. Doslej so Rusi poudarjali samo skupnost delovnega razreda in so odbijali narodna načela. Sedaj poudarjajo tudi narodno načelo. Ali se bo to omejilo samo na ta primer in na te teritorije? Molotov je že v svojem zadnjem velikem govoru v Vrhovnem Sovjetu naglasil tudi slovanstvo.

2. Molotov je dalje v svoji izjavi porabil izraz, za katerega ne vemo dobro, kako bi ga pravilno doumeli in razložili. Rekel je, da so Rusi pripravljene tudi poljskemu narodu, ki ga je sedanja vlada zapeljala v vojno, pomagati, da se reši vojne in da zaživi »srečno življenje«. Izraz »srečno življenje« (sčastljivi život) se uporablja neprestano v ruski terminologiji in pomeni pri njih način življenja, kakor vlada danes v Sovjetski Rusiji. Ako upoštevamo to dejstvo, bi bil to poziv Poljakom, da se tudi oni odločijo za takšen način življenja, in v tem primeru bi jim Rusi pomagali, da se rešijo vojne.

3. V notah in prav tako v Molotovi izjavi je poudarjeno, da namerava Rusija tudi nadalje ostati nevtralna v sedanji vojni nasproti drugim državam.

Z ozirom na obisk ruske vojaške misije v Berlinu, še preden je ruska vojska vkorakala v Poljsko, je popolnoma jasno, da se dela na sporazumu med Rusijo in Nemčijo. Po tem sporazumu, zdi se, še niso točno začrtane meje, ki bodo odslej delile obe velesili. Vendar je pa želja in stremljenje Reicha da se začrtajo proti vzhodu trajne meje, kakor je to izjavil Hitler v svojem govoru v Gdansk.

Sedaj ostane odprto samo še vprašanje, ali je mogoče, da se bosta Hitler in Stalin sporazumela še v nadaljnjih potezah evropske politike?

MALI OGLASI

POSAMEZNA BESEDA 50 PAR

DELAVCI! Najcenejše in najhitrejšo prometno sredstvo je dobro kolo znamk »Dürkopp«, »Triumph«, »Austrodamler«, »Vesta« in »Miffa«, ki jih dobite tudi na obroke samo pri Cirilu Kmetiču v Dohu 110 pri Domžalah.

PRIHRANKE vlagajo delavci v Prvo delavsko hranilnico in posojilnico v Ljubljani, Miklošičeva cesta 22/I.

Toplo se priporoča knjigovoznica KRAŠOVEC RUDOLF. Sprejema vsa knjigoveška, kartonažna in galanterijska ter ostala v to stroko spadajoča dela od preproste do najfinejša izdelave, po zmernih cenah. Izdeluje tudi vse vrste koledarjev.